

– каже се поштено и предовољно у лице свима који су издржали читање књиге до назначене странице. Од вјере да се литература на овакав начин, без икаквих скрупула и минимума самокритичности, сама од себе ствара, теже пада само спремност да се тој безобзирној умишљености изађе у сусрет и подастре пиједестал признања, које би свако дјело из ужег, па и ширег избора достојније, или барем прикладније понијело.

Пратити домаћу књижевну понуду и коментарисати је у оквиру еснафских кругова, у златном забрану стручно одређене интерпретативне заједнице, подношљиво је, па понекад и забавно, када је о овом и сличним изданцима савремене литературе ријеч. Култивисанији читаоци, такође, лако раздвајају жито од кукоља и препознају странпутице литерарних прегалаца и њихових критичарских промотера, како то проток времена беспштедно свједочи. Мучна је, међутим, помисао да ће неко млад ко тек открива свијет савремене прозе, а по природи ствари има повјерења у ауторитет награде попут *НИН*-ове, стицати увид и сазнања о актуелној продукцији преко оваквих наслова. То је можда највећа штета коју неповратно производе одлуке да се *Унутрашњем мору* и сличним *романима* додијељују и даље звучна признања. И писци и критичари имају далеко већу одговорност од оне какву им предочава ушушканост у представама о себи и свом раду. На то је још увијек могуће макар скренути пажњу, када се већ ствар у овој мјери закотрљала у погрешном смјеру.

Др Владан С. БАЈЧЕТА

Научни сарадник

Институт за књижевност и уметност, Београд

bajcet@yahoo.com

НА КИТАРАТА ВАСКО ПОПАТА

Радован Поповић, *Шик – као Поја: биографија Васка Поје*, Архив Војводине, Нови Сад 2022

У години изласка новог, прерађеног издања биографије Васка Попе, коју потписује најплоднији биограф наше данашњице Радован Поповић, српским интернетом одјекнуо је хит бугарске групе *Оркестър Камчия*, под називом *Комбайна-вџршачка*. Лик из ове песме, извесни Васко Жабата, за кратко време постао је културни феномен првог реда; вреди, на пример, истаћи журке на којима се *Васко Жабата* (како је песма код нас преименована) непрестано пуштао сат времена (!). Ово је занимљиво из више разлога: пре свега, није без основа идеја да текст – са својим надреализмом – представља посвету најпознатијем српском песнику, кога

поп култура васкрсава као фолклорног Орфеја; даље, Васко Попа је у своје време и сам био у жижи јавности, а његове су песме имале, за данашње (и свевремене) стандарде невероватан досег. Од свог самог уласка у српску књижевност, песник је уживао статус рок звезде, о чему сведочи и то да је „у анкети листа *Студент*, у којој је учествовало хиљаду студената са 20 факултета Београдског универзитета, највише њих чита[ло] поезију Васка Попе”. Та популарност, која се јавила педесетих, када је Попа објавио своје прве књиге, не јењава; у исто време, он носи глас херметичног песника и великог иноватора. *Шик – као Попа* помаже нам да разумемо овај привидни парадокс, као и да проникнемо кроз дно Попине ноћи, у његова земаљска сазвежђа.

Поповић проблем односа Попине популарности и херметичности апострофира у лапидарном уводном напису, насловљеном *Змијски цар* (према титули коју је Данилов придао Попи), истичући проблеме с којима се, као песников биограф, суочио. Најважнији од њих јесте песников отпор према чувању „писаних трагова о писцу (личне забелешке, дневници, писма...)”, како наводи Ђорђе Трифуновић, који се најбоље огледа у чињеници да је „последњих месеци живота уништио [...] писма пријатеља”. Ипак, трагови који остају за једним човеком – а поготово за великим уметником као што је Попа – не могу се никада до краја потрети, тако да биографија израђа из „мозаика чињеница” које је Поповић прилежно скупљао. Биографска преданост посебно долази до изражаја у првим поглављима књиге, у којима се говори о Попиној раној младости, његовом животу за време и након Другог светског рата. У класичном маниру архивске потраге, Поповић кроз оцене, спискове професора, адресе и „карактеристике” (комунистичке извештаје о свим пунолетним људима тог времена) гради хаотичну слику генија у развоју, који много пута мења предмет својих студија, који се, ношен вихором догађаја, сели у Београд, Букурушт, Беч, па назад у Вршац; који завршава у немачком логору. У овим сеобама и биографским празнинама, као најзначајнија црта издваја се свеопште дивљење песниковим моралним врлинама, рефрен свих раних записа о њему.

Након уводног дела биографије, у којем се у великој мери на основу индиректних извора реконструише Попина младост, аутор долази до једног наизглед лакшег, али заправо на другачији начин изазовног задатка: из великог броја написа о Попи, његовом раду и делу који су настали од песниковог пробоја до данас издвојити најзначајније и повезати их у кохерентну целину. Своју компетенцију Поповић сместа успоставља већ у поглављу *Бура око Коре*, које доноси хронику настанка и објављивања превратничке збирке, као и сучељених реакција књижевне јавности. Пажња је посвећена сукобу Милана Богдановића и Зорана Мишића, а укључују се и мишљења бројних других савременика. У фокусу су пажљиво пробрани примарни извори, репрезентативни за целину текстова

које представљају, док ауторски текст превасходно служи као везивно ткиво. Као посебну вредност, треба издвојити публицистички стил и прегледну структуру, који ово поглавље чине добрим прегледом судбоносне 1953. године. Овај манир фактографског писања ослоњеног на бројне изворе – како текстуалне тако и визуелне – који се успоставља овако рано у биографији, биће доследно имплементиран све до њеног завршетка, без значајних погрешака. Сматрамо да треба скренути пажњу на неколико занимљивости, који Поповићевом раду дају мајсторски финиш.

Пре свега, ту је суптилни, али непрестани осврт на Попин морални карактер, који наставља линију „карактеристика” које су као значајна тема уведене на самом почетку биографије: тако, скреће нам се пажња на Попину прогресивност, видљиву у његовој подршци Бакићевом предлогу за споменик Јовану Јовановићу Змају, морални интегритет (супротстављање Мештровићевој капели на Ловћену), али и коришћење утицаја да би се угасио предлог да „Милан Кашанин буде примљен за дописног члана” Српске академије науке и уметности. На тај начин, без залажења у књижевноисторијске контроверзе и тон неприкладан једној биографији, Поповић успешно слика светског песника као комплексног човека, оданог партији, али и националном идентитету, чврстих и снажних ставова о животу и уметности. У том смислу, посебно је занимљиво сведочење недавно преминулог Чарлса Симића:

Поменуо бих му неког песника, а он би ме погледао као да сам сишао са ума. [...] Експлозија незадовољства која би уследила дала ми је неку идеју о томе какве су књижевне битке у Београду морале да изгледају. Васко је дефинитивно имао чврсту идеју о томе како велики српски песник треба да изгледа.

Морално достојанство свих умешаних страна аутор успешно одржава, одбијајући да износи сопствене судове, или да се чак упушта у пикантерије препирки којима, на крају крајева, и није место у оваквом делу.

У вези са тезом о моралном лику и снажним песничким ставовима, вреди споменути детаљно испраћен Попин ангажман око признавања значаја старе српске књижевности, који је кулминирао у подршци објављивању *Србљака*, и учешће у раду Књижевне општине Вршац, које је трајало све док Попа није успео да се избори за обнављање куће Јована Стерије Поповића. Кроз ове песникове борбе видимо његову људску страну, која је супротстављена лику страшног „комесара”, како га назива Душко Радовић. Она до пуног израза долази у малобројним сачуваним писмима, али и у посветама које је песник писао на својим књигама које је поклањао пријатељима. Попа им је приступао с крајњом озбиљношћу, тако да би понекад „укључивале и цртеж за који цела страница махом

није била довољна”, а у једном тренутку је почео „да уз посвету отискује и свој кинески печат” израђен у Пекингу. У биографији се наводе примери бројних посвета; на овом месту споменућемо ону Сретену Марићу, „јаблану у пламену који видим увек кад скренем поглед на своју младост”. Видљива је перформативна функција оваквог исказа. Поред тога, он задире дубоко и у поетску димензију језика, тако да се истовремено треба посматрати и као чињеница биографије, и (ауто)поетички исказ, и као својеврсна песма.

Књижевни утицај Васка Попе и његовог дела адекватно је истакнут; наводе се изводи из приказа, критика и есеја свих релевантних песникових сувременика, а слику тог значаја заокружује детаљан, али на тренутке штур историјат превођења Попа и његовог прихватања на другим језичким подручјима. Сарадњи са страним писцима, критичарима и културним прегаоцима, као и Попином месту у светској књижевности посвећен је велики простор, са посебним нагласком на пријатељство и сарадњу са преводиоцем Ен Пенингтон, која је одиграла велику улогу у популаризацији Попе. Као илустрација ових контаката често се јављају пригодне песме, било оне које је писао Попа (Емилу Сиорану, Ен Пенингтон), или оне које су њему посвећене (Таудеш Ружевић, Октавио Паз). За похвалу је ауторов одмерен тон, утемељен у публицистичком стилу и његовим узусима; ипак, хронологију догађаја повремено је тешко испратити, а нејасноћама доприносе и интерполиране реченице и пасуси који нису увек у потпуности контекстуализовани. Приликом позивања на одређене тврдње које су већ наведене раније у тексту, на неколико места редундантно се понављају делови исказа. Повремена стилска неуједначеност, ипак, не омета читање текста, и сасвим је разумљива ако имамо у виду да је ова књига треће, измењено и допуњено издање дела *Васко Попа, мии и маија*, на којој је аутор континуирано радио и мењао је, непрестано је допуњујући. Јасно је да се значај биографије која представља једину синтезу извора о Попи не може преувеличати, поготово имајући у виду да је у питању богато илустровано издање које нам донос богат избор из тешко доступне архивске грађе, тако да нам остаје само да *Шик – као Попа* препоручимо пажњи читаоца свих профила и интересовања.

Мр Милош МИХАИЛОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Докторске академске студије
m.m.zeon@gmail.com